

ΣΠΥΡ. Μ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ
Ἐπόπτου τῶν σχολείων τῆς Φιλισπαιδευτικῆς ἑταιρείας

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ
Ἡ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε. — ΑΘΗΝΑΙ
4 — ΟΔΟΣ ΑΛΘΑΙΑΣ — 4
1935

Ε.Υ.Δ. τῆς Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Τὰ γνήσια αντίτυπα ἔχουν τὴν ὑπογραφή τοῦ συγγρα-
φέως.

Ἐτυπώθη τὸν Μάϊον τοῦ 1935 εἰς τὸ
Ἔργαστάσιον Γραφικῶν Τεχνῶν τοῦ
Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Δημητράκου Α. Ε.

PRINTED IN GREECE—1935

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Α΄.

Ἡ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΛΟΓΙΑ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Ἡ ψυχολογικὴ ἔρευνα ἢ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν βαθυτέρων ψυχικῶν τάσεων, λειτουργιῶν καὶ ἐν γένει ἰδιοτήτων τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὴν κατ' αὐτάς κατάταξιν αὐτῶν εἰς εἶδη, ἢ, ὡς συνηθέστερον λέγεται, εἰς τύπους, καλεῖται μὲν καὶ διδασκαλία περὶ ψυχολογικῶν (ἢ ψυχικῶν) τύπων, συνηθέστερον ὁμως φέρει τὸ ὄνομα «Χ α ρ α κ τ ῆ ρ ο λ ο γ ί α». Εἶναι δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο προτιμότερον ὡς συντομώτερον.

Πρῶτος ἴσως μετεχειρίσθη τὴν λέξιν «Χαρακτηρολογία» ὁ Julius Bahnsen, ὁ ὁποῖος εἰς σύγγραμμά του ἐκδοθὲν τὸ 1867 ἔδωκε τὸ ὄνομα « Συμβολαὶ εἰς τὴν Χαρακτηρολογίαν » (Beiträge zur Charakterologie).

Καλεῖται δὲ χ α ρ α κ τ ῆ ρ ἢ ψ υ χ ο λ ο γ ι κ ὸ ς τ ὴ ς ο ς ὁ ἰδιαίτερος ἐκάστου ἀνθρώπου τρόπος ἀντιδράσεως πρὸς τὰ περὶ αὐτὸν πρόσωπα καὶ πράγματα, ὅστις ἐκδηλοῦται εἰς πάσας τὰς ψυχικὰς λειτουργίας, καὶ εἰς τὸ νοεῖν, καὶ εἰς τὸ συναισθάνεσθαι, καὶ εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι κατ' αἴσθησιν, καὶ εἰς τὸ βούλεσθαι καὶ πράττειν. Εἰδικώτερον ἢ λέξις αὕτη λέγεται περὶ τοῦ ἠ θ ι κ ο ὕ χ α ρ α κ τ ῆ ρ ο ς. Ἄλλ' ἢ χ α ρ α κ τ ῆ ρ ο λ ο γ ί α, ψυχολογικὴ οὐσα ἐπιστήμη, πραγματεύεται περὶ τοῦ χαρακτῆρος ἐν τῇ γενικωτέρᾳ ἐκείνῃ ἐννοίᾳ.

Τῆς χαρακτηρολογίας προδρόμους ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ Ἀρχαιότητι· χαρακτηρολογικὴ δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὑπὸ τινὰ ἔποψιν ἢ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος γινομένη ἐν τῇ Πολιτείᾳ διάκρισις τῶν ἀνθρώπων εἰς τοὺς ἄρχοντας (φύλακας παντελεῖς ἢ φ. τελείους), παρ' οἷς ὑπερέχει ἰσχυρῶς τῶν ἄλλων ψυχικῶν λειτουργιῶν τὸ λογιστικὸν (λόγος, νοῦς), εἰς

τοὺς φύλακας (προπολεμοῦντας ἐπικούρους), παρ' οἷς προέχει τὸ θυμοειδές, καὶ εἰς τοὺς γεωργοὺς καὶ δημιουργοὺς (μισθοδοτάς καὶ τροφεῖς), παρ' οἷς προέχει τὸ ἐπιθυμητικόν. Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης διέκρινε βίον θεωρητικόν, ἐπιδιώκοντα τὴν εὖρεσιν τῆς ἀληθείας, πρακτικόν κυρίως εἰς τὸ πράττειν κλίνοντα, καὶ ἀπολαυστικόν πρὸς τὰς σωματικὰς ἡδονὰς ἰσχυρότερον βλέποντα. Συστηματικώτερον ὅμως ἐμελέτησε καὶ ἀκριβέστερον περιέγραψεν ἀτομικοὺς χαρακτήρας πρῶτος ὁ Θεόφραστος. Μετὰ τοῦτον δὲ ἠρεύνησε τὰς κράσεις καὶ τοὺς χαρακτήρας ὁ Ἰατρὸς Γαληνός, οὗ προηγήθησαν ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ ὁ Ἱπποκράτης.

Ἡ θεωρία τῶν παλαιῶν, καθ' ἣν διακρίνονται τέσσαρες τύποι κράσεων καὶ χαρακτήρων, ὁ χολερικός, ὁ αἱματώδης, ὁ φλεγματικός καὶ ὁ μελαγχολικός, διεσώθη μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ Ch. Ribery λ.χ. κρίνει τὴν διάκρισιν εἰς τὰς τέσσαρας κράσεις σύμφωνον πρὸς τὰ πράγματα ¹.

Ἄλλ' ἀκριβεστέρα ἐγένετο ἡ ἔρευνα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Εἰς τὴν νεωτέραν χαρακτηρολογίαν δύναται νὰ καταταχθῆ ἡ ἀπὸ τοῦ διασήμου Dilthey ὀρμηθεῖσα ψυχολογία, ἡ ὀνομασθεῖσα κατὰ ν' ο' οὐ' σ' α ἡ τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν ψυχολογία, ἣν εἰς μεγάλην προήγαγον ἀκμὴν οἱ Litt, Jaspers, ² Erismann, Jonas, Cohe καὶ δὴ ὁ Ed. Spranger, ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Lebensformen* διακρίνει «θεωρητικόν, καλαισθητικόν, κοινωνικόν, θρησκευτικόν, οἰκονομικόν καὶ δύναμιν ἐπιδιώκοντα τύπον». ³ Εἰς τούτους καταλεκτέος καὶ ὁ διάσημος παιδαγωγικός G. Kerschesteiner ⁴.

1. Essai sur la classification naturelle des caractères, Paris 1902.

2. Psychologie der Weltanschauungen.

3. Τοῦ συγγράμματος τούτου ἀνάλυσιν παρέχει ἡ πραγματεία τοῦ 1' Παισιολόγου «οἱ εἰς τύποι τῆς ἀτομικότητος κατὰ τοῦ Ed. Spranger» 1928.

4. Das Grundaxiom des Bildungsprozesses und Seine Folgerungen für die Schulorganisation..

Μνείας άξιος είναι και ο G. Heumann, όστις όκτώ διακρίνει τύπους και ο Ribot, όστις διακρίνει τρείς.

Ρηξικέλευθος δέ έγινετο έν τη χαρακτηρολογία και ο Ludwig Klages, δι' ου ή Γ ρ α φ ο λ ο γ ί α εις μεγάλην προήλθεν άκμήν 1.

Χαρακτηρολογικά ζητήματα έρευνώσι πρός τούτοις και αι τρείς μεγάλοι έκ τής καλουμένης ψυχανάλυσεως, προελθούσαι σχολαί, ή του Freud, ή του Adler 2, και ή του Jung. Εις τούτους καταλέγομεν και τον E. Kretschmer. Και άλλοι δέ πολλοί, οίον ο Grünbaum, ο Häberlin, ο Utitz κλ. συνέβαλον εις την πρόδον τής χαρακτηρολογίας.

Συγγενής πρός την χαρακτηρολογίαν είναι ή έκ τής πειραματικής ψυχολογίας όρμηθείσα ψυχολογία τών ά τ ο μ ι κ ώ ν διαφορών. Ταύτης πρόδρομος έγινοντο ο Fechner, ο Charcot, Taine. Εις άκμήν δέ προήγαγον αυτήν ο Binet και άλλοι πολλοί, πάντων δέ μάλιστα ο W. Stern. Και έλληνες δέ εύδοκίμως περί τον κλάδον τούτον τής ψυχολογίας ήσυχολήθησαν, πάντων δέ μάλιστα ο καθηγητής του Πανεπιστημίου 'Αθηνών Ν. 'Εξαρχόπουλος 3 και ο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Γ. Σακελλαρίου 4. 'Η ψυχολογία αυτή ποιουμένη χρήσιν σχεδόν μόνον του πειράματος κατ' ανάγκην εξετάζει ψυχικάς ιδιότητας, οίον την νοημοσύνην, την προσοχήν, την παράστασιν καθ' έαυτάς, όσου το δυνατόν περισσότερο άποκεχωρισμένας τών άλλων ψυχικών στοιχείων του έκάστοτε όλου ψυχικού γεγονότος. 'Η χαρακτηρολογία τούναντίον εξετάζει από τινος μόνον συνήθως άπόψεως,

1. Τα κύρια αυτού έργα είναι: α) Die Grundlagen der Charakterkunde β) Zur Ausdruckslehre und Charakterkunde. γ) Persönlichkeit. Einführung in die Charakterkunde. Das Weltbild. 2 Bd.

2. Του συγγράμματος τούτου «Menschenkenntnis» έξεπονήθη ελληνική μετάφρασις υπό Γ. Παλαιολόγου επιγραφόμενη «'Ανθρωπώ γνώσις» 1934.

3. Ψυχικά διαφοράι τών Παιδων και ή Διάγνωσις αυτών. 1932.

4. Ψυχολογία του Παιδός, *Εκδ. 2α 1932.

πάντοτε ὁμως ἕκαστον ψυχικὸν φαινόμενον καὶ τὸν ψυχικὸν βίον ἐν γένει ὡς ἐνιαίον καὶ ἀδιάσπαστον ὅλον. Ἀμφότεροι ὁμως οἱ κλάδοι οὗτοι τῆς ψυχολογίας εἶναι χρήσιμοι καὶ βοηθοῦσιν ἀλλήλους σημαντικῶς.

Ἐκ τῶν χαρακτηρολογικῶν ἐργασιῶν, τῶν ὁποίων ἑκάμαμεν μνείαν ἀνωτέρω, δύο ἐνεποίησαν εἰς ἡμᾶς προσωπικῶς τὴν βαθυτάτην ἐντύπωσιν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐμελετήθησαν μετὰ τῆς μεγίστης, κατὰ τὸ δυνατόν μοι, προσοχῆς, ἡ τοῦ E. Kretschmer καὶ ἡ τοῦ C. G. Jung. Ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ «Körperbau und Charakter» ὁ Κρέτσεμερ, τὸ ὅποιον νῦν ἐγένετο ἐκ τῶν ἐνδοξοτάτων, ἐξετάζει τὴν σχέσιν τῆς σωματικῆς πρὸς τὴν ψυχικὴν σύστασιν καὶ διακρίνει τύπους σωματικῶς ἀντιστοιχοῦντας πρὸς ψυχικούς. Οἱ κατὰ Kretschmer ψυχικοὶ τύποι εἶναι μὲν κυρίως τύποι κράσεων, ἐπομένως κυρίως θυμικοί, ἀλλ' ὁμως καὶ εἰς τὰς ἄλλας ψυχικὰς λειτουργίας καὶ εἰς τὸν ψυχικὸν βίον ὡς ὀλότητα ἐπαρκῶς ἀναφέρονται. Τὸ ἔργον τοῦ Kretschmer διακρίνεται πάντων τῶν ἄλλων χαρακτηρολογικῶν διὰ τῆς βαθείας μελέτης καὶ τῆς καταδείξεως τῆς στενῆς συναφείας τῆς σωματικῆς μετὰ τῆς ψυχικῆς συστάσεως. Παρὰ πάντα γενόμενον ὑπὸ πολλῶν ἔλεγχον, ἐνίοτε ὀρθόν, ἀναμφισβήτητος παραμένει ἡ μεγάλη αὐτοῦ ἀξία καὶ ἡ χρησιμότης εἰς τὸν ψυχίατρον, εἰς τὸν ψυχολόγον, εἰς τὸν παιδαγωγόν, εἰς τὸν κοινωνιολόγον καὶ εἰς πάντα ἐν γένει ἀσχολούμενον περὶ τινὰ τῶν ἐκ τῆς ψυχολογίας, ὡς θεμελιώδους ἐπιστήμης, ἀπορρεουσῶν ἐπιστημῶν, ἢ περὶ τὴν ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογὴν τῶν πορισμάτων αὐτῶν.

Τοῦ δὲ C. G. Jung τὸ βιβλίον οὐδένα μὲν λόγον κάμνει περὶ τοῦ σώματος, ἀλλ' ὁμως ἐρευνᾷ τὴν ψυχικὴν σύστασιν οὕτως εὐρέως καὶ οὕτω βαθέως, ὥστε, ὡς νομίζομεν, οὐδὲν ἄλλο καθαρῶς ψυχολογικὸν βιβλίον ἐκ τῶν πειρωμένων νὰ διακρίνουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τύπους δύναται νὰ ἀντιπαραβληθῇ πρὸς αὐτὸ κατὰ τὴν ἀξίαν ἐν γένει. Τεράστιον πλῆθος προβλημάτων τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἀνακύπτει καὶ διαφωτίζεται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ συγ-

γράμματος του Jung. Καί λύσις τις τῶν προβλημάτων τούτων μάλλον ἢ ἦττον σαφῶς διαφαίνεται ἢ τοῦλάχιστον ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν λύσιν.

Τῶν δύο τούτων συγγραμμάτων θὰ παραθέσωμεν περιληπτικὴν ἀνάλυσιν. Μετὰ δὲ ταύτην τὰ παιδαγωγικὰ καὶ κοινωνιολογικὰ πορίσματα, ἅτινα ἐγέννησεν εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν ἡ μελέτη αὐτῶν.

* Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ E. Kretschmer.